

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแรงจูงใจในการใช้การวางแผนครอบครัวของสตรีไทย :

การประยุกต์ใช้แบบจำลองของอิส เคอร์ลิน

นางฉัตรลดา ภาณุจนสุทธิแสง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-373-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I14192444

FACTORS AFFECTING MOTIVATION TO USE FAMILY PLANNING AMONG THAI WOMEN :
AN APPLICATION OF THE EASTERLIN MODEL

Chartlada Kanchanasuttisang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate school

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-373-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแรงจูงใจในการใช้การวางแผนครอบครัวของ
สตรีไทย : การประยุกต์ใช้แบบจำลองของอิสเตอร์ลิน

โดย นางฉัตรลดา กาญจนสุทธิแสง

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาคามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

 วิชา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชาภัย)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุริชัย หวันแก้ว)

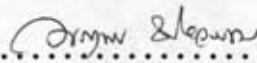
..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เทพทร อีระสวัสดิ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร ชัยวารณ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ผู้ตรวจตรา ภาควิชาสังคมศาสตร์ : ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแรงจูงใจในการใช้การวางแผนครอบครัวของสตรีไทย : การประยุกต์ใช้แบบจำลองของอีลสเตอร์ลิน (FACTORS AFFECTING MOTIVATION TO USE FAMILY PLANNING AMONG THAI WOMEN : AN APPLICATION OF THE EASTERLIN MODEL) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน, 137 หน้า. ISBN 974-584-373-3

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว โดยอาศัยข้อมูลจากระบบการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างเดือนมีนาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2530 สำหรับการวิจัยครั้งนี้สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างคือสตรีที่มีอายุ 35-44 ปี สมรสเพียงครั้งเดียว ก้าวส่งอยู่กับสามี และมีบุตรอย่างน้อย 2 คน จำนวน 1,408 ราย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัววัดแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัวกับการใช้การวางแผนครอบครัว โดยแรงจูงใจวัดจากจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ ขนาดครอบครัวที่ต้องการ ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ จำนวนบุตรมีชีวิต ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรมีชีวิตกับขนาดครอบครัวที่ต้องการ และความไม่ต้องการบุตรเพิ่มเติม พบว่า ตัวแปรจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ อธิบายการใช้การวางแผนครอบครัวได้ดีที่สุด รองลงมาคือ ตัวแปรผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม และขนาดครอบครัวที่ต้องการตามลำดับ

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อตัวแปรจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม และขนาดครอบครัวที่ต้องการพบว่า เขตที่อยู่อาศัย กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาการศึกษา อาชีพ และระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนของสตรี มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัวที่วัดจากตัวแปรขนาดครอบครัวที่ต้องการมากที่สุด และมีทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไปตามสมมติฐาน แม้ว่าตัวแปรบางตัวจะไม่มีความสำคัญทางสถิติที่ .05 ก็ตาม รองลงมาคือ ตัวแปรผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ ส่วนตัวแปรจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ และความไม่ต้องการบุตรเพิ่มกลับไม่พบความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ประชากรศาสตร์
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิสิต *Li R*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *[Signature]*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C330212 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY (DEMOGRAPHY)
KEY WORD: AFFECTING / MOTIVATION / FAMILY PLANNING / WOMEN

CHARTLADA KANCHANASUTTISANG : FACTORS AFFECTING MOTIVATION TO USE
FAMILY PLANNING AMONG THAI WOMEN : AN APPLICATION OF THE EASTERLIN
MODEL. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. KUA WONGBOONSIN, Ph.D. 137 pp.
ISBN 974-584-373-3

The main objective of this study is to investigate socioeconomic factors that influence the desire for family planning. This study used data from the Demographic and Health Survey conducted by the Institute of Population Studies, Chulalongkorn University from March-June, 1987. The sample comprised 1,408 women aged 35-44 who had married only once, were currently living with their husbands, and had at least 2 children.

This study analysed the relationship between indicators of the desired for and use of family planning. Indicators of the motivation to use family planning include, potential family size, the desired family size, the difference between two variables, living children, the difference between living children and desired family size, and want no more. It was found that potential family size was the best indicator of the use of family planning. The next best indicators were the difference between potential family size and desired family size, want no more and desired family size, respectively.

Regarding the relationship between socioeconomic factors and potential family size, the difference between potential family size and desired family size, want no more, and desired family size, it was found that the area of residence, ethnic / linguistic group, education, occupation and wealth affected the motivation to use family planning the most when it was measured in terms of desired family size, and the direction of the relationships were consistent with the hypotheses, although the effects of some variables are not statistically significant at the 95% confidence level. The next strongest effect was for the difference between potential family size and desired family size. No Relationships were found between potential family size and desired family size, want no more and the socioeconomic variables.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา.....ประชากรศาสตร์

ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร ชโยวรรณ และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อนุญาตให้ใช้ข้อมูลโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย พ.ศ. 2530 ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุริชัย หวันแก้ว ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เทียมพร อีระสวัสดิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์

ตลอดระยะเวลาของการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก คุณศิริวรรณ ศิริบุญ คุณสากรล เขียวสกุล คุณชัยวิทย์ วรสุต และคุณปราณี แหวนทองคำ ตลอดจนเพื่อนๆ และน้องๆ ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณพิชัย กาญจนสุทธิแสง ที่ช่วยสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร จัตรีลดา กาญจนสุทธิแสง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
แนวคิดเชิงทฤษฎี	3
กรอบการศึกษา	11
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	11
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ข้อตกลงเบื้องต้น	44
สมมติฐานการวิจัย	45
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	46
2 ระเบียบวิธีการวิจัยและลักษณะข้อมูล	47
แหล่งข้อมูลและกรอบตัวอย่าง	47
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	47
นิยามศัพท์และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	51
การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล	58
ข้อจำกัดของข้อมูล	59
ลักษณะทั่วไปของข้อมูล	60
3 การวิเคราะห์ข้อมูล	66
แนววิเคราะห์แรงจูงใจในการใช้การวางแผนครอบครัวของสตรีไทย	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสังคม เศรษฐกิจกับตัวแปรแรงจูงใจ ที่จะใช้การวางแผนครอบครัว	102
5 สรุปและข้อ เสนอแนะ	109
สรุปผลการศึกษา	109
ข้อ เสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	116
ภาคผนวก	131
ประวัติผู้เขียน	137

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ก	ตัวอย่างระดับและแนวโน้มของภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศกำลังพัฒนา 15 ประเทศ	14
ข	จำนวนครัวเรือนและสตรีที่อยู่ในข่ายสัมผัส และที่สามารถสัมผัสได้ จำแนกตามเขตตัวอย่าง	132
ค	จำนวนสตรีที่สัมผัสได้จริงและถ่วงน้ำหนัก ตามเขตตัวอย่าง ภาค และเขต อาศัย	136
1	เกณฑ์การให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือน	54
2	ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน ราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 และ คะแนนที่กำหนดให้	55
3	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของสตรีกำลังสมรสอายุ 35-44 ปี จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย และตัวแปรทางสังคมและเศรษฐกิจ	62
4	ร้อยละของการใช้การวางแผนครอบครัวของสตรี จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	65
5	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของตัวแปร Cn Cn-Cd C C-Cd และ WANO จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย	73
6	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของตัวแปร Cn Cd Cn-Cd C C-Cd และ WANO จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์และภาษา	77
7	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของตัวแปร Cn Cd Cn-Cd C C-Cd และ WANO จำแนก ตามการศึกษา	81
8	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของตัวแปร Cn Cd Cn-Cd C C-Cd และ WANO จำแนกตาม อาชีพของสตรี	85
9	ค่าเฉลี่ยและร้อยละของตัวแปร Cn Cd Cn-Cd C C-Cd และ WANO จำแนกตามระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ เมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวกำหนดโดยตรงของภาวะเจริญพันธุ์ (Proximate Determinants-Analysis)	95
11	ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยพหุและค่าสถิติ t ของจำนวนบุตรเกิดรอดต่อตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวกำหนดโดยตรงของภาวะเจริญพันธุ์	97
12	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของจำนวนบุตรเกิดรอด, จำนวนบุตร ความธรรมชาติ ระยะเวลาสมรส ช่วงห่างการมีบุตรคนแรก ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกกับคนที่สอง อัตราส่วนของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ จำนวนวิธีคุมกำเนิดที่รู้ และตัวแปรแรงจูงใจที่จะใช้การวางแผนครอบครัว (Cn, Cd และ C)	98
13	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุ (Regression Coefficient) ของการเคยใช้การวางแผนครอบครัวต่อตัวแปรแรงจูงใจ และตัวแปรค่าใช้จ่ายในการใช้การวางแผนครอบครัว	101
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ เมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Cn) ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cn-Cd) ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (WANO) และขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cd) กับตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคม	103
15	ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยพหุของตัวแปรจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้ (Cn) ผลต่างระหว่างจำนวนบุตรที่สตรีสามารถมีได้กับขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cn-Cd) ความไม่ต้องการบุตรเพิ่ม (WANO) และขนาดครอบครัวที่ต้องการ (Cd) ต่อตัวแปรทางสังคมและ เศรษฐกิจ	108